

EDITORIÁL 2

V ostatných rokoch redakcia *Slovenského národopisu* opakovane vytvorila priestor pre príspevky, ktoré sa venovali dejinám národopisu/etnológie v (Česko)Slovensku i širšie v Európe. Minulý rok si časopis pripomenul sté výročie narodenia prof. PhDr. Andreja Melicherčíka, CSc. (16. 1. 1917 Párnica – 31. 5. 1966 Ružomberok) a na jeho počesť publikoval prehľadový článok Evy Krekovičovej (Krekovičová, 2017). Redakcia oznámila svoj úmysel pokračovať v začatej téme i v nasledujúcom roku.

S potešením prinášame v prvom čísle roku 2018 dve štúdie k dejinám odboru. Prvú napísal Milan Ducháček, český bádateľ mladšej generácie, ktorého výskumy dejín vedy zasahujú rovnako do historiografie i do etnológie. Jeho príspevok *Karel Chotek a Cerovo: od iniciácie k specializácii (causerie k pŕlstoleté proměně terénního výzkumu)* na príklade jednej vedeckej osobnosti a jej činnosti rozoberá širšiu otázku. Touto otázkou sú možnosti i limity etnografického terénneho výskumu. Autor plasticky rozoberá úskalía, ale i výhody cudzinca (Čecha na Slovensku), ktorý vstupuje do neznámeho/málo známeho kultúrneho a sociálneho priestoru a zažije konfrontáciu svojich ideálnych bádateľských cieľov s reálnymi výskumnými možnosťami. Môžeme sledovať kroky, ktoré viedli študenta Karla Chotka k tomu, aby navštívil Slovensko a zaoberal sa pôvodne národnostnou hranicou slovensko-maďarskou. Ducháček podrobne popisuje zmenu jeho výskumného zámeru a sústredenie sa na etnografiu, národopisný výskum, ktorý vyústil do vydania publikácie o obci Cerovo, jednej z prvých národopisných monografií na Slovensku pred vznikom Československa. Karel Chotek sa následne stal priekopníkom etnografického terénneho výskumu, terénnych „exkurzií“, ktoré ako prvý profesor etnografie na Komenského univerzite v Bratislave (neskôr i v Prahe) mohol so svojimi študentmi organizovať a presadzovať. Na príklade výskumov Chotka v Cerove začiatkom 20. storočia a neskôr v roku 1953 Milan Ducháček rozoberá otázku návratných výskumov, etiky výskumov, vzťahov medzi výskumníkom a respondentmi a iné závažné otázky etnografického kvalitatívneho výskumu. Zároveň umožňuje hlboko nahliadnuť do práce výskumníka: ako si vytvorí vedecký zámer, ako ho modifikuje, ako si počas rokov svojej vedeckej činnosti osvojuje, spresňuje a rozširuje metódy terénneho výskumu. Týchto informácií o „dennej rutine“ vedeckej práce nie je v odbornej spisbe veľa, o to viac oceňujeme možnosť čítať ich v štúdií Milana Ducháčka.

Štúdia Hany Hlôškovej *Andrej Melicherčík – osobnosť v dobe, doba v osobnosti (Na príklade jednej bádateľskej témy)* nadväzuje na príspevok Evy Krekovičovej z roku

2017, ale i na viaceré práce zamerané na dejiny etnológie. Autorka, skúsená bádatelka, ktorá sa dlhodobo venuje i histórii etnológie, sa rozhodla sústrediť na metodologické východiská a témy prác A. Melicherčíka v závislosti a v prepojení na významné politické udalosti v Československu v 20. storočí. Príspevok sa svojim zameraním zaraďuje do širšieho prúdu výskumov o dejinách vedeckého myslenia v etnológii, a špeciálne vo folkloristike. Hana Hlôšková podrobne sleduje zmeny metodologickej orientácie A. Melicherčíka v období po nástupe moci komunistickej strany v Československu po februári 1948. A. Melicherčík, v tom čase predseda Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied a umení, sa stal presadzovateľom, propagátorom marxistických východísk a sovietskej etnografickej školy v národopisnom bádani na Slovensku i v Československu. Tieto už viac razy zverejnené poznatky o A. Melicherčíkovi autorka ďalej prehĺbuje. Sústredila sa na tému zbojníckej a jánošíkovskej tradície vo folkloristike v Československu a sleduje, či a nakoľko sa nový vedecký program propagovaný A. Melicherčíkom prejavil v jeho vlastných výskumoch i v práci iných bádateľov. H. Hlôšková vhodne upozornila na to, že A. Melicherčík zhodnotil tému zbojníctva už v syntetickej práci *Slovenský folklór* (Slovenská vlastiveda, 1943) a rozborom jeho ďalších zásadných prác v období od 1952 až po jeho predčasné úmrtie ukazuje, že téma tvorila chrbtovú kosť celej Melicherčíkovej vedeckej práce. Nezapudla ani na popularizačné práce A. Melicherčíka ku zbojníckej téme a ich spätný vplyv na zameranie jeho vedeckých výskumov. Autorka dospela na základe svojich rozborov k záveru, že A. Melicherčík už pred rokom 1948 využil isté interpretačné rámce pre analýzu zbojníckej témy, a rámce zostali jednotné i po zmene jeho politickej a ideologickej orientácie. Tieto závery štúdie Hany Hlôškovej sú hodnotným prínosom do výskumov dejín folkloristiky na Slovensku a v Československu.

Štúdie Milana Ducháčka a Hany Hlôškovej prinášajú podnety pre súčasné etnologické bádanie a podporujú tézu, že aktuálny výskum spravidla dokážeme robiť lepšie, ak naše poznanie zahŕňa aj historickú perspektívu tej-ktorej vedeckej disciplíny (Maienschein, Smith, 2008).

GABRIELA KILIÁNOVÁ,
Ústav etnológie SAV v Bratislave

LITERATÚRA

- Krekovičová, E. (2017). Na margo k významnému jubileu Andreja Melicherčíka. *Slovenský národopis*, 65(3), 321–327.
- Maienschein, J., Smith, G. (2008). What Difference Does History of Science Make, Anyway? *Isis, A Journal of the History of Science Society*, 99(2), 318–321, <http://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/588689> (navštívené 24. 3. 2018)
- Slovenská vlastiveda* (1943). Slovenská akadémia vied a umení, Bratislava.